

„Nem vagyunk filodendronok”

Burány Bélával Iván Csaba beszélgetett

A magyar jazz története nélküle már nem írható meg. A modern improvizatív zene fontos egyénisége. Egy prágai sörözőben kezdődött a beszélgetés, majd Győr népszerű belvárosi vendéglőjének asztala mellett folytatódott, hiszen visszajáró vendége az itteni fesztiválnak. Fellépett triójával, játszott Szelevényi Ákossal, és a Montanaru vezetett workshop stabil tagja. Vannak, akik fontos kérdéseket fogalmaznak meg életükben. Burány Béla teszi a dolgát, gyógyít és zenél, és a beszélgetésből kiderül, sok kérdésre öntörvényű válaszai vannak.

– *Azt tartják, a gyerekeknek két fontos dolgot adhatunk, hogy megállhassák helyüket az életben: gyökereket és szárnyakat. A Vajdaságban, ahonnan származol, ezeket a gyökereket a viharok erősen szaggatják. Nálad még szilárdan tartanak?*

– Ott a magyarságnak három jelentős központját tartották számon mindig is: Zentát, ahol születtem, Szabadkát és Újvidéket. Utóbbit kicsit félve említem, mert ott nagyon összehúzta magát a magyarság. Kritikus a helyzet.

– *A gyökerek megerősítésében fontos szerepe lehet a családnak. Mivel foglalkoztak a szüleid?*

– Apám orvos. Egész életében azt az elvet követte, hogy ne legyen más ember szolgája, csak a maga ura. A fertőző járványtan egyetemi tanára lett. Mellette pedig hobbyja – vagy inkább második hivatása – a néprajz. Szisztematikusan gyűjtötte a Tisza-part gazdag népdalkincsét és népszokásait. Legalább 20 kötete jelent meg. Később kiderült, hogy Kodály becsben tartotta a munkáit. A leghíresebb kötetének címét talán többen ismerik: „Szomjas a vakló”. Ebben 66 általa gyűjtött vajdasági erotikus népmesét rendezett sajtó alá. Anyám magyart tanított. Második felesége lett apámnak.

– *A jelek szerint nagy természetű férfi az apád!*

– Eltaláltad. Öt testvérem van, több családban szétesztva, illetve az egyik úgymond házasságon kívül született. A családi összejövetelek élénken élnek bennem. Olyankor gyakran Bodor Anikó nagynénem zongorázott – ő mellelleg összehasonlító népzeneből doktorált és Zentán zenetanárnő. Édesapámtól mindig jutalmat kaptam minden új népdal megtanulásáért.

– *Jól tud szólni egy százfős kórus!*

– Lakodalmakon volt az háromszáz is. Aki nem énekel, az zenél, aki nem zenél, az táncolt. Anyám szerint a rokonságnak „sózott a segge”, megállás nélkül mulatna. A legfontosabb szabály az volt, hogy egy nóta kétszer nem hangozhatott el. Különben hajnalig sem végzünk! Jutott azért mindig reggelre is, mikor hazafelé indultunk.

– *Akkor biztosan hamarosan megkaptad az első hangszeredet is!*

– Az egy melodika volt. Emlékszem, apám színes fejekkel rajzolt kottát hozzá, abból játszottam.

– *Török időket idéző módszer.*

– Ne felejtse el, hogy Zentával szemben, a Tisza túloldalán a törökök háromszáz évvel tovább maradtak! A második hangszer egy blockflöte lett. Utána jött a klarinét – Fábrián Mihály tanár úrtól tanultam rajta klasszikus zenét. Sajnos a zenekarommal már nem hallhatott, pedig szívesen meghallgattam volna a véleményét.

– *Nem gondoltál zenei pályára?*

– Nem mehettem zenei középiskolába az elméleti hiányosságok miatt. Zentán az általános gimnázium reál szaka maradt. Innen kerültek ki mindig a nagy és nevezetes jugoszláv kémiaversenyek győztesei. Egyszer egy osztálytársammal mi is elsők lettünk – szóval erős sulis volt. Igazából az emberi test kezdett érdekelni, főleg az idegrendszer titkai.

– *Ezzel a zenének vége is lett?*

– Előbb versenytáncoltam, bármilyen hihetetlen, aztán jobban kezdett érdekelni a néptánc. Érti az ember, hogy hol a helye. Kezdetben ez nem tudatos, viszi a szíve. Aztán hozzátanul. Így jártam a zenével is. A klarinét után jött a bariton szaxofon is. Játszottam az iskola fúvószenekarában és az Old Man Dixieland Bandben, amolyan „beállós-ként” Tarapszik „Csipe” Jóska mellé ugorhattam be, akit először hallottam improvizálni. Megkérdeztem, mit csinál. Megtanított a tudományára. Élt Zentán akkoriban legalább húsz kiváló muzsikus. Cigányzenészek, kávéházi muzsikusok és jazzt játszó, akik más műfajokban is megállták a helyüket. Ahol négyen-öten megjelentek, oda hamarosan gyűlni kezdett a nép. Tudták, hogy jó muzsika szól.

– *Szóval négy-öt zenész összehajolt. Az első nyilvános fellépésed biztosan nem örökölték meg filmek, de idézd azért fel a hangulatát!*

– A helyszín a Royal Szálló. Janó Csipével játszott kávéházi zenét duóban. Egyszer csak felkonferált valahogy így: „A következő számot barátom, »Pöcök« fogja játszani.” Láta, hogy izgulok, ezért tanáccsal is ellátott: „Ne aggodj! Ha kiesel a ritmusból, figyelj az azt a piros villogó gombot, az adja a tempót.”

– *De hogy kerültél kapcsolatba Magyarországgal?*

– Akkoriban az ember, illetve az emberi agy kezdett érdekelni. A memória, a tudat, a paranormális jelenségek – így került a képbe az orvosi pálya. Az fel sem merült, mérülhetett bennem, hogy a zenélésből próbáljak megélni. A magyarországi orvosi egyetemekre akkoriban a „külföldiek” számára enyhébb volt a felvételi. Ezzel szemben a küldő országok erősen rostáltak: a Délvidékről évente tíz ember jöhetett ide tanulni. Előtte pedig egy év katonaság várt. Előtte már gyakrabban megfordultam Szegeden. Itt vettem egy klarinétot, amit darabokban csempésztem Jugoszláviába. A katonaság aztán a kiképzés után abból állt, hogy gyakoroltam, gyakoroltam és gyakoroltam. Ma azt mondom, megérte.

– *A zenészek pályája azzal kezdődik, hogy megtanulják az elődöket, aztán megtanulnak különbözni. Kiket hallgattál?*

– Akit feltétlenül meg kell említeni, az az Art Ensemble of Chicago. Aztán Archie Shepp, Stivin. De a legfonto-

sabb az volt, hogy rendszeresen jártunk az Újvidéki Jazzfesztiválra. Teltházak koncertek voltak, s ott hallhattuk Szabadost. Akkor már tudtam, mit kell csinálnom. '84 körül megismertem Dresch Misit Kisórspusztán, egy közös mulatás során. Mikor Miska az egyik helyi öregasszonytól tanult népdal frissen megismert három versszakát énekelte, én meg eldaloltam a végére még hat strófát, összebarátkoztunk. Néhány éjszaka ráment az ismerkedésre.

– *Az egyetemről milyen emlékeid maradtak?*

– Furcsák. Mikor apám könyvének tiszteletdíjai elfogytak, ösztöndíjért folyamodtam, de elutasítottak, mondván, elveszem magyar diákoktól a helyet. Még az is felvetődött bennem, hogy otthagynom az egészet. Volt azonban valaki, aki jobb belátásra bírt. Gyerekkoromban apám „kiadott” a bánáti, ma már 7–800 éves Monostor nevű falu melletti Maros-tanyára, mondván, neveljenek úgy, ahogy a bojtárokat. Nagyon szerettem ott. Maros Péterhez szöktem akkor is, mikor az egyetemről kiállt a szekereim rúdja. Ott akartam hagyni az egészet. Panaszkodtam is, pedig nem természetem. „Tudod, mi a demokrácia?” – kérdezte akkor, legetetés közben, tőlem. – Ha ez a 220 birka megmondja neked, hogy holnap hol szeretne legelni.” Ez a mondata azóta is a fülemben cseng. Főleg, mert azt is hoztátette: „Doktorként még rakhatsz szénát, ha kedved tartja, de juhászként nem gyógyíthatasz.”

– *Az egyetemhez azonban pénz kell. Nyilván dolgoztál mellette.*

– Hallgatóként elvégeztem egy mentőtiszti tanfolyamot. Mellette pedig utcazenész voltam. Így adódhatott olyan furcsa pillanat a szegedi városközpontban, hogy egy japán orvoscsoportnak a város nevezetességeit bemutató tanársegédünk megállt egy szökőkútnál ezekkel a szavakkal: „Itt látható a szökőkút, ez a JATE trikója, ő pedig az évfolyamelsőnk!” Elvégeztem az egyetemet, de nem azt adott, amit vártam. Nem a gyakorlati életre készített fel igazán.

– *Az évfolyamelsők általában választhatnak a felkínált lehetőségek közül.*

– A mentősöket választottam. Nem is akarták elhinni. De megszerettem ezt a munkát és meg is kellett élnem valamiből. Szegeden kezdtem mentőtisztként, még az egyetem alatt, aztán, végzés után, ott maradtam kivonuló mentőorvosként is. Akkori főnökömmel megállapodtunk, addig dolgozom nála, míg lesz mit ennem. Mikor aztán másfél év után az utolsó húszasommal felhívtam, nem hívtak meg ebédelni. Kénytelen voltam felmondani és a gyógyszeriparban elhelyezkedni, mint gyógyszerismertető. Fél év alatt kissé stabilizálódott az anyagi helyzetem, így elfogadhattam az akkori Bács-Kiskun megyei mentőfőorvos meghívását: Kiskunhalason újra kivonuló mentőorvos lettem részállásban. A kezdeti néhány év után 3 évig a halasi mentőállomás vezetőjeként is ténykedtem, majd a szolgálat megyei székhelyére, Kecskemétre kerültem, ahol – immár főállásban – helyettes főorvosként részt vehettem az ottani mentés megreformálásában. 2004 őszétől az Országos Mentőszolgálat Főigazgatóságán dolgozom Budapesten, a Szervezési és Módszertani Osztályon belül, mint minőségügyi szakértő.

– *Egy ilyen karrierhez biztos háttér is kell. Nemrégiben büszkén kürtölted világgá a barátaidnak e-mailen, hogy megszületett a gyermeked. A családalapításban ott előttem a jó példa. Követted az apai hagyományokat?*

– Egyetemi ismeretség a miénk, de nem olyan egyszerű, mint gondolod. Az egyetemi évek vége felé abba is maradt. Ma azt mondom, nem voltam elég érett akkor még egy komoly kapcsolatra. Aztán tíz év múlva újra találkoztunk. Neki épp felbomlott egy hatéves kapcsolata. Akkor már tudtam, csak ő lehet a feleségem. Hosszan futottam a köröket, mire visszafogadott. Feleségem gyermek-kardiológus.

– *Meglepődnek, ha Pesten élnétek.*

– Inárcson választottunk egy házat. Az egyetem után nagyon sokszor felmerült, hogy hazamegyek, de ott a háború miatt bizonytalan volt minden. Bizonytalanságra nem építhettem. Kerestem hát olyat, ami az otthonra emlékeztetett. Az első napokban büszkén mutattam is az aszszonyomnak, hogy már fel is raktam a szűnyoghálót. Furcsán nézett rám. Mert ott nincs folyó.

– *A jazznek az az irányzata, amit játszol, Szabadostól és Dreschtől származtatható. Emlegetnek Worldmusic-ot, ethnojazzt? Melyiket használjuk?*

– Nem vagyok túl tájékozott, ezt előrebocsátom. Szerintem ezek a fogalmak kényszeredett próbálkozások. Valamiért az emberek szeretnek kategóriákat kitalálni. Amikbe aztán mindenkit be lehet sorolni. Ezért ha ezt firtatják, mint most te, slamasztikában vagyok. Nem az én posztom ez. Ha ragaszkodsz hozzá, maradjunk annyiban, hogy kortárs improvizatív zenét játszunk. Magyar zenét, ahogy Szabados szokta mondani. Kitaposták az utat előtünk a mágusok. Számomra más nem létezik, mert ez áll közel a szívemhez. Nem versenyeznék egymással. Itt nincs győzelem. Ahhoz túl kevesen vagyunk.

– *Zentán még beálltál más formációkba, ha engedték. A Mediawave-en is állandó szereplője vagy a workshopoknak. Népzeneészekhez is beállsz vendégmuzikusnak?*

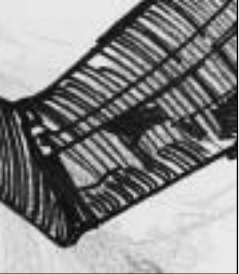
– Szeretek. Annyira nem tudok, de törekszem rá. Mások ettől elzárkóznak, de én szeretek kísérletezni. Kétesélyes a dolog. Néha bejön, máskor nem.

– *A népies jazzt játszó formációk harmadik generációjának egyik legkarakteresebb zenekara a Dél-alföldi Szaxofonegyüttes. Tele ötletekkel, vitalitással. A keletkezés hiteltel történetét mégsem ismeri mindenki.*

– A nyolcvanas évek végétől kezdtünk együtt játszani Szokolay „Dongó” Balázssal, és, kissé később, Ágoston Bélával. Ők akkoriban a Kündü zenekar tagjai voltak. A Dél-alföldi megalapításában Révész Róbert és Virág Tibor is jeleskedett, később Resch Béla is csatlakozott a csapathoz. Már az elején úgy láttuk, jó gyümölcsöt terem a munka, gondolkodtunk, hogyan találkozhatnánk gyakrabban. A kilencvenes évek elején így született meg az együttes. A nevet szerintem Balázs mondta ki először '92-ben. Mondván, konzervgyár is van ilyen, miért ne lehetne szaxofonegyüttes is. Akkor nem tetszett a név, ma már igen. Most Balázs vetette fel a változtatás ötletét, de elleneztek. A vitalitás egyébként, amit említettél, a zeneszek mentalitásából adódik. Nem én találtam rájuk, egymásra találtunk.

– *A három szaxofon különleges hangzást tesz lehetővé.*

– Ez a fő sajátossága a formációnak. A három primás komponál, s aki írta a dalt, az mondja meg, miről és hogyan szóljon. Aztán mindenki hozzáteszi a magáét. Felfűzők a gyöngyöket. S ettől más lesz a végeredmény, mint külön-külön a gyöngyöké.

– Jártál már Zentán a zenekarral?

– Értem a célzásodat. Különös kihívás ott játszani. Tartok tőle, mit szólnak hozzá. Ez a zene úgy az övéké, hogy mégsem az. Mert nem úgy játszunk, ahogy megszokhatták.

– Egy nyelv két nyelvjárása?

– Jó megfogalmazás. Citerál is a lábam mindig, mikor oda megyünk fellépni.

– Az azért különlegesség, mert keveseknek sikerült, hogy Angliában jelent meg lemezetek. Ennek mi az előzménye?

– Pallai Péter itthon járt egyszer, s bement a Fonóba. A kérdésére, hogy mi újság, kezébe nyomták a lemezünket. Otthon hallgatni kezdte, s az első szám után felhívott. Összebarátkoztunk. Készített egy interjút, az ügyünk mellé állt. Megkérdezte, hogy kivihetné-e magával Londonba, megmutatni a kiadóknak. A November Music illetékesei ráharaptak. Ez egy tajvani cég angol leányvállalata. Kiadták, megvették a külföldi terjesztés jogát is. Aztán felvették egy új album elkészítésének ötletét. Két kész anyagunk is volt. Lírai lemezt szerettek volna. Olyan is volt rajta, meg más is, de nem tiltakoztak. Tetszett nekik.

– Hol vettétek fel?

– Magyarországon. Csak az utolsó simításokra vitték ki a kész anyagot Londonba.

– A terjesztés mennyire megoldott?

– A teljes formáció utaztatása sokba kerül. Egy-egy zenészt hívtak meg, aki játszott az ottaniakkal. Kelet-európai muzsikát Nyugaton eladni hosszú folyamat. Paradox módon a kiadó tőlünk kérdezte, hogy játszik-e még valaki ilyen muzsikát? Mi ajánlottuk Szabadost és Drescht a figyelmükbe. A mestereinket.

– A koncertek közönsége hogyan fogadja ezt a zenét Európában?

– Változó. Néhol megdöbbenést váltunk ki, máshol ez áll közel hozzájuk. Nem lehet előre eldönteni. De nem is ez érdekeli minket. Adott egy vázlatos program, s az a nézők reagálása és a mi kedvünk alapján módosulhat. A zenekar közösen improvizál. Gyakran nem beszéljük meg előre, honnan hova vigyük a zenét. Egy koncert is kitölthe-

tő vele, ha jó. Azt mindig érzi az ember. Nem a közönség kegyeit kell keresnünk, nem feléjük kell mindenáron meghajolnunk. De nem is hibáztathatók a gyengébb produkcióért. Ha jól felkészültünk, akkor érdemljük ki, hogy közvetíthessünk.

– A Burány Trió más világot képvisel. Szeretted volna egyedül primás lenni?

– Meghittebb a zene, nagyobb az egyes zenészek szerepe. Meg persze a vezető szava dönt mindenben.

– Ez demokratikus?

– Nem. De működik.

– A gyimesi zenét hogy fogadták az ottaniak?

– Játsoztunk egy csángó bálon. Barátom hallotta, hogy két helybeli azon tanakodott, mikor a Csillagtalán sötét éjjel című kesergőt játszottuk éppen, hogy vajon lehetne-e erre táncolni. Abban maradtak, hogy nem. „Akkor ez egy sirató” zárta le a diskurzust a másik. Megérezték, miről van szó. Más nyelven beszélünk ugyanarról. S ha ezt értették, nem járhatunk rossz úton.

– A népzene a nemzeti öntudat része. Még a nóták is megdobbantják a szívét annak, aki messzire vetődött a világban. Kerülhet ez veszélybe valaha?

– Veszélyben van. Nemrég Franciaországba hívtak minket. Kérdezték, a Himnuszt el tudjuk-e játszani. Egy napig gyakoroltunk, hogy a fennkölt és szent hangulatát meg tudjuk teremteni. Kérdeztük, mikor kellene eljátszani? Kiderült, hogy volt ott egy zenekar korábban. Az egyesülés mámorában kérték őket, hogy játsszák el, szerették volna hallani az unió, az egybetartozás jegyében. Kifogásokat kerestek, nem játszották el. Kérdeztem, hogy kik voltak, de nem árulták el. Tenni kell érte, hogy fontos legyen. Itthon kell játszani. Ez a dolgunk. Ezért nem forszírozom annyira a külföldi lehetőségeket. Ott ez más jelent.

– Mit jelent számodra a magyarságtudat?

– Cs. Simon István nagybátyám, akit nagyon becsülök, mindig azt mondta nekem: „Nem vagyunk filodendronok, hogy megéljünk a légyökereinkből. Bárhova veszen a sors, a gyökereink ott maradnak, ahol annak idején leeresztettük őket.”

